

5. Interrogativa a indefinita

1. Interrogativa

Tab. 1: Ontologická kategorie

ONTOLOGICKÁ KAT.		ČEŠTINA	VÝCH. ROM.	SEL. ROM.
osoba	S	<i>kdo</i>	<i>ko</i>	<i>ko</i>
osoba: vlastník	A	<i>čí</i>	<i>(kaskero)</i>	<i>(kaskero)</i>
věc	S	<i>co</i>	<i>so</i>	<i>so</i>
příčina/důvod, účel	ADV	<i>proč</i>	<i>(soske)</i>	<i>(soske)</i>
identita	A	<i>který</i>	<i>savo</i>	<i>savo</i>
kvalita	A	<i>jaký</i>		
velikost	A	<i>(jak velký)</i>	<i>(savo baro)</i>	<i>kibedor</i>
způsob	ADV	<i>jak</i>	<i>sar</i>	<i>sar</i>
místo: stativ	ADV	<i>kde</i>	<i>kaj</i>	<i>káj</i>
místo: direktiv	ADV	<i>kam</i>		<i>kija</i>
místo: separativ	ADV	<i>odkud</i>	<i>khatar</i>	<i>kathar</i>
místo: prolativ	ADV	<i>kudy</i>		<i>mére < maď.</i>
čas: „stativ“	ADV	<i>kdy</i>	<i>kana</i>	<i>kana</i>
čas: „direktiv“	ADV	<i>dokdy</i>	<i>(dži kana)</i>	<i>(dži kana)</i>
čas: „separativ“	ADV	<i>odkdy</i>	<i>(kanastar)</i>	<i>(khatar kana)</i>
čas: trvání	...	<i>(jak dlouho)</i>	<i>keci</i>	<i>ki'i</i>
kvantita: počet	A	<i>kolik</i>		
kvantita: pořadí	A	<i>kolikátý</i>	<i>kecito</i>	<i>ki'ito</i>
kvantita: násobek	ADV	<i>kolikrát</i>	<i>kecivar</i>	<i>ki'ivar</i>

- ONTOLOGICKÁ kategorie (viz Tab. 1)
 - interaguje se slovní třídou, např. kvalita ~ adjektivále
 - několik (pod)dimenzí/(pod)kategorií
 - např. ORIENTACE v rámci místa: stativ, direktiv, separativ, prolativ
 - např. KARDINALITA (počet) vs. ORDINALITA (pořadí) vs. MULTIPLIKATIVITA (násobek) v rámci kvantity
 - různé hodnoty v růz. jazycích
 - počet vs. trvání nerozlišeny v rom. morfologicky, nýbrž syntakticky: *keci džene odoj sas?* vs. *keci odoj salas?* (substantivizace, pragmatická elipsa)
 - identita vs. kvalita nerozlišena v centr. rom. (ale srov. olaš. rom. *sosko* „jaký“ vs. *savo* „který“), interpretace pragmatická
 - příčina/důvod vs. účel nerozlišeny v centr. rom. (ale srov. olaš. rom. *sostar* „proč, z jaké příčiny, z jakého důvodu“ vs. *soske* „proč, za jakým účelem“)
 - stativ vs. direktiv nerozlišeny ve vých. rom., interpretace závisí na slovesu: *kaj bešes?* vs. *kaj džas?* (ale srov. sel. rom. *káj bešes?* vs. *kija džas?*)

- formální vztahy mezi ontologickými hodnotami
 - supletivismus = morf. nepřibuzné lexémy
 - např. *ko* vs. *so*
 - neproduktivní morf. příbuznost = lexémy s totožným kořenem nejsou odvozeny jeden od druhého
 - kořen *k-/ka-*: *k-o*, *ka-j*, *kha-tar* n. *ka-thar* (srov. ABL *-tar*), *k-ana*, *k-eci*
 - kořen *s-*: *s-o*, *s-ar*, *s-av-o*
 - produktivní derivace = odvozené lexémy
 - *keci* (počet) > *keci-to* (pořadí); srov. *efta* > *efta-to*
 - *keci* (počet) > *keci-var* (násobek); srov. *efta* > *efta-var*
 - flexivní = tvary téhož lexému
 - *k-as-ker-o* (vlastník) = GEN od *ko* (osoba); v češ. supletivní
 - *so-s-ke* (příčina atd.) = DAT od *so* (věc); v češ. neproduktivně příbuzné (*pro-č* vs. *-č* v *o-č*, *na-č*, *za-č* atd.)
 - *kana-s-tar* (čas: „separativ“) = ABL od *kana* (čas: „stativ“); zde ale nejde o typickou flexi (chybí ostatní pády), flexivní operace (ablativizace) je použita k derivaci nového lexému
 - perifrastické/opisné = syntaktické konstrukce obsahující týž lexém
 - *savo baro* „jak velký“
 - *dži kana* „až kdy = dokdy“
 - sel. rom. *khatar kana* „odkdy“

2. Indefinita (a negativa)

- kategorie neurčitosti
 - specifická indefinita (*ně-*)
 - indefinita libovolnosti [*free-choice*] (*-koli*, *chceš*)
 - negativa patří pod indefinita v širším smyslu, tj. negativní indefinita (*ni-*)
- ontologická kategorie: jako u interogativ

Tab. 2: Indefinita a negativa (spišská romština)

ONTOLOGICKÁ KAT.	INTER	NI-	NĚ-	-KOLI
osoba	<i>ko</i>	<i>ni-ko</i>	<i>vare-ko</i>	<i>makar-ko</i>
věc	<i>so</i>	<i>nič (ni-so-s-)</i>	<i>vare-so</i>	<i>makar-so</i>
kvalita/identita	<i>savo</i>	<i>ni-savo</i>	<i>vare-savo</i>	<i>makar-savo</i>
způsob	<i>sar</i>	<i>ni-sar</i>	<i>vare-sar</i>	<i>makar-sar</i>
stativ/direktiv	<i>kaj</i>	<i>ni-khaj</i>	<i>vare-kaj</i>	<i>makar-kaj</i>
separativ/prolativ	<i>khatar</i>	<i>ni-khatar</i>	<i>vare-khatar</i>	<i>makar-khatar</i>
čas	<i>kana</i>	<i>niгда</i>	<i>vare-kana</i>	<i>makar-kana</i>
počet	<i>keci</i>	<i>ni-keci</i>	<i>vare-keci</i>	<i>makar-keci</i>
pořadí	<i>keci-to</i>	<i>ni-keci-to</i>	<i>vare-keci-to</i>	<i>makar-keci-to</i>
násobek	<i>keci-var</i>	<i>ni-keci-var</i>	<i>vare-keci-var</i>	<i>makar-keci-var</i>

- a) původní indefinita (např. *či, khanči, khonik*) v centr. rom. zanikla
- b) de-interrogativní indefinita
 - báze = interogativum
 - derivační morfém = marker neurčitosti [*indefiniteness marker*]
 - větš. prefix, větš. přejatý nebo kontaminovaný
 - marker negativní neurčitosti
 - *ňi-* (< slov.): slov. rom. (-AS i -AHI)
 - *ni-* (< sch.): maď. rom.
 - marker specifické neurčitosti
 - *vare-* (< rum. *oare-*; stará přejímka): větš. -AS
 - *dare-* (< *vare-* & slov. *da-*; kontaminace): Zemplín (-AS)
 - *vala-* (< maď.): -AHI
 - *vale-* (< *vare-* & *vala-*; kontaminace): Gemer (-AS)
 - marker libovolné neurčitosti
 - největší nářeční různorodost
 - *makar-* (< sch.): Spiš aj. (-AS)
 - *choč- ~ choc-* (< vslov.): Šariš aj. (-AS)
 - *akár-* (< maď.): -AHI
 - *bár(s)-* (< zsl. < maď.): záp. a stř. Slovensko (-AS)
 - *mijel-* (interní inovace): např. *mijel-ko* „kdokoli“ < **muk avel ko* „necht' je kdo“
 - *-kam* sufix! (interní inovace): např. *ko-kam* „kdokoli“ < **ko kames* „kdo chceš“
- c) přejatá indefinita
 - negativní času
 - *ňigda, ňigdi* atd. (< slov.)
 - *šoha* (< maď.)
 - negativní věci
 - *ňič, ňišť* atd. (< slov.)
 - *ništa* (< sch.)
 - pouze v NOM; OBL je de-interrogativní: *ňi-so-s-* (< *so*)
 - zřídka jiná
 - negativní identity: *žiadno* apod. (< slov.)
 - specifické identity: *ňektoro* apod. (< slov.)
 - specifické času: *valamikor* (< maď.)